

BARÁTOM NIKLÁS

Az irodában kerültünk össze. Úgy esett, hogy az egyik picurka szobába telepítettek be bennünket, más már el sem fért volna benne, olyan kicsike volt.

Niklás miután rájött, hogy beszélek németül, ha nem is tökéletesen, felajánlotta, hogy beszéljünk ezen a nyelven, legalább megtanulok egy kicsit rendesebben. Még nem tudtam, hogy ez jó pár éves német nyelvkurzus lesz, amelyben minden hibás szót kegyetlenül muszáj kijavítani.

Niklás, aki egy Arad mellőli faluból származott, két német nyelvet beszélt. Az egyik a falujának a dialektusa volt - amit ő a falubelijeivel beszélt és amiből én egy szót sem értettem - a másik az irodalmi német, amit velem beszélt.

Lassan rájöttem, hogy nemcsak a nyelv területén perfekcionista, hanem mindenben. Topometriával foglalkozott és nem tartott sokáig amíg el kellett ismernem, hogy az ő tereprajzaiban egyszerűen nincs hiba! Kizárólag papíron számolt. Nem volt hajlandó a kávédarálóhoz hasonló akkori számológépeket igénybe venni. Rendszerint egy agyon hegyezett ceruza-csikket használt ehhez a művelethez. De amit kiszámított, arra mérget lehetett venni. Lassanként kezdtem jobban bízni az ő számításaiban, mint a magaméban. Reggelente óramű pontossággal érkezett a munkába. Pedig ehhez reggel három órakor kellett felkelnie, hogy a vicinális vonatokon hétre beérjen Temesvárra az irodába.

Mivel akkortájt költöztem az új blokklakásomba, elkezdtem meggyőzni arról, hogy mennyivel jobb lenne neki is egy lakást venni a városban, ahol központi-fűtés, hideg-meleg víz van és ötpercnyre van a munkahelytől.

- Kell neked fűrészpont venni és avval tömködni a kályhát, aztán ha kiégett tisztítani?! Külön fűteni a fürdőszobát? Nem is beszélve a mindennapi útról, - hiszen az egész életedet a vonaton töltöd, - mire hazaérsz este van! - Igen, - mondta - de én akkor és annyit fűtök, amennyit akarok, és akkor van melegvizem, amikor szólok a feleségemnek, hogy csináljon, nem akkor, mikor mások határozzák el! - De hisz állandóan van hideg-meleg víz és úgy fűtenek, hogy az ablakokat is ki kell nyissam néha.

Pár év után - amikor a hideg lakásban ültem és vártam a két órát, amikor langyos víz fog

folydogálni a csapból - rájöttem mennyire igaza volt a barátomnak.

Később, mikor jobban összebarátkoztunk kezdett bennem derengeni honnan ez a függetlenségi mánia, amely odáig ment, hogy nem vásárolt perforált W.C. papírt, mert neki senki se írja elő, mekkora darabot használjon!

Eleinte bizalmatlanul, visszafogottan meséltem el neki egyet-mást a gyerekkoromról, amikor egy német nő kidobott minket nagyapám házából - apám semmiféle munkát nem kapott - az utcán pedig a "Hitlerjugend " hol az ablakainkra dobálta a köveket, hol ránk, gyerekekre. És nekünk még szerencsénk volt azokhoz képest, akikből szappant főztek. Meglepetésemre belátta, hogy ez mind igaz. De ne higgyem, hogy neki meg sok német társának jobb volt az élete. Hitler és társai az övéket is tönkretette. Idővel lassan elmesélte az egész Odisszeáját. Apjának nagy gazdasága volt a faluban, főleg szilváskertjei, amelynek a terméséből kitűnő Slibovica készült. És nem akármilyen, olyan minőségben, hogy majdnem az egészet exportálták Európa minden részébe. A házuk melletti istállóban hét tehén állt négy ló mellett, az ólban húsz disznó, húsz birka (Mikor én láttam a hatalmas szép házat, az udvarban még egy csirke sem maradt).

Tizenhét éves volt, mikor befejeződött a háború. Még a temesvári német líceumba, a Bánáciába járt, mikor sok ezer német társával együtt elvitték őket kártérítési munkaszolgálatra a Szovjet Unióba. Egy Don-medencei szénbányába került. A munkakörülmények pokoliak, ennivalójuk - mint mesélte - az oroszoknak sem nagyon volt, hát még nekik. A fűtetlen barakkokban ketten aludtak egy ágyban, hogy valamennyire melegítsék egymást. Egy reggel arra ébredt, hogy irtózatosan fázik. Amint magához tért, elszörnyedve értette meg az okát: a társa, akivel aludt - hideg és merev volt!

Ez is elmúlt. Azt az egyharmadot, aki életben maradt, függetlenül attól, hogy honnan származtak, felrakták egy marhavagon-szerelvényre és "visszaküldték" - Németországba! Egy romhalmaz volt minden. Sweifurt városát, amin keresztül jött, nem is lehetett látni, egyetlen épület nem maradt épen. Közlekedni csak gyalog lehetett, ennivaló sehol. Itt-ott találtak a földeken felszedetlen krumplit, azt úgy nyersen ették. Két hónapig tartott, amíg félholtan, zörgő csontokkal, hazaérkezett.

Egy rövid, mondhatni normális időszak után újabb kálvária kezdődött. Az elvtársak ugyanis rájöttek, hogy ők tulajdonképpen kulákok! Egy őszi napon felrakták őket a vonatra és valahol a Baragánon tették le egy mező közepén, ahol nem volt semmi! Mivel az éjszakák már hidegek voltak és a tél sem volt messze, putrikat ástak a földbe, amit úgy ahogy tudták befedtek, itt tengődtek majd két évig.

Visszakerült a falujába, megengedték neki, hogy elvégezze az esti munkásegyetemet. Meg is nősült. A feleségét sohasem engedték tanítónőként dolgozni, mert kulák származású férje volt. Így aztán kapva kapott az alkalmon, hogy mint kezdő mérnök a Csudanovici urán-bányában dolgozhasson. Az oroszok jól fizettek az ott dolgozóknak, hiszen ezen kívül semmit nem fizettek az uránércért, amelynek a hideg-háború miatt hihetetlen ára volt.

A család növekedett, az első kislányt fiú, aztán még egy lány követte. Minden rendben lett volna. Niklász jól keresett, annyira, hogy mikor a bányaelevő figyelmébe került: keressen most már egy más munkát - ő ennek ellenére még egy évig maradt a saját szakállára. Csak ezután került a mi kis tervező-irodánkba, amelynek az akkori főnöke az unokatestvére volt.

Dolgoztunk együtt - és az idő szaladt - évek teltek el munkában. Együtt izgultuk végig a gyerekek felvételijét a líceumba, azután az egyetemre. Mind az öt (Niklászé három, az enyém kettő) első próbálkozásra bejutott.

Közben egyre nehezebb lett a gyerekeket etetni valamivel, pedig mi még a szerencsések közé tartoztunk. A húsparban dolgozván - nagy titokban - heti egy kiló húst vásárolhattunk, tíz-tizenkét óra sorban állás nélkül.

Egy kiszállás alkalmával együtt utaztunk a vonaton egy volt tanárunkkal. Beszélgetés közben elmagyarázta, hogy bármennyire is elegünk van Marx -ból az "Érték" törvény mégis egy objektív törvény. - És épp' ezt nem tartja be a Párt! Hiszen mindennek az árát önkényesen szabták meg - magyarázta őszinte fölháborodással - semmi köze az árú értékéhez. Ez biztosan az egész szocialista gazdaság összeomlásához fog vezetni. Még csodálkoztunk is, hogyan volt mersze ezt nekünk elmondani, amikor senkiről nem lehetett tudni, hogy besúgó vagy nem. Két hét után megértettük. Öngyilkos lett.

Az elmélet érvényéről magunk is meggyőződünk, miután a városban levő zöldség és gyümölcskonzerv gyár fejlesztési tervének tanulmányát tisztességesen elkészítettük - azzal az eredménnyel, hogy bármilyen fejlesztés csak a deficitet növelné. Na, ebből csúnya botrány lett! Éreztük, hogyha nem akarunk börtönbe kerülni, sürgősen be kell látni, hogy "tévedtünk" és ajánlatos lesz megkérdezni, mi is legyen a "fejlesztési tanulmány" eredménye?! - Ebből elegendem van! - mondta Niklász - mindent megteszek, hogy elkerüljünk innen. Nem akarom kivárni, amíg a szocialistarendszer összeomlik. Nem olyan hosszú az életem! És elkezdődött életem újabb kálváriája, a kivándorlás. Ez akkoriban évekig tartott és rengeteg utánjárással, költséggel járt. Nem baj - mondogatta gyakran Niklász - ha majd kijutok, küldök neked szeretetcsomagokat, hiszen nálad jobb barátot nem hagyok itt.

Egy nap Niklász egy üveg különleges slibovicával jött az irodába. Még a régi jó időkből maradt meg - magyarázta - különleges alkalmakra tartogattam. Tudta, hogy készülünk megünnepelni a születésnapját. Irodánk családi körében a legnagyobb egyetértésben dolgoztunk, románok, magyarok, németek, szerbek, zsidók. Szép kerek félévszázadot ünnepeltünk. Sajnos ez volt az utolsó együtt ünnepelt születésnapja. Egy sötét téli hajnalon munkába jövet elcsúszott és beverte a vállát. Nem sokat törődött vele - majd elmúlik - nem kell minden kis bajjal orvoshoz szaladni. De nem múlt el, egyre jobban fájt és dagadt. Végül elment az orvoshoz, aki azt ajánlotta neki, hogy sürgősen keresse fel Aradon az ismert onkológust. Késő volt. Az uránbányában töltött évek - főleg még a pót év - megtette a hatását. Menthetelen - vélte a szakorvos. Egyre nehezebben mozgott és végül ágyának esett. Meglátogattam. Bízattam, hogy nem sokára jobban lesz.

- Idefigyelj - válaszolta csendesen - nem vagyok gyerek, tudom mi bajom van és csak

egyetlen vágyam maradt már, látni szeretném, hogy a gyerekeim kikerültek ebből az országból, amely semmivel nem jobb, mint a Harmadik Birodalom. A diktatúra - az diktatúra! Hát valahol ott fenn meghallgatták az imáját, megkapták az útlevelet. Niklásért már mentőkocsit kellett küldeni Nyugatnémetországból. Azzal vitték ki és két hónap múlva megnyugodva hunyta le a szemét, abban a tudatban, hogy a gyerekeinek biztosan nem lesz olyan kutya élete, mint amilyen neki jutott. Ez a reménye beigazolódott, gyermekei közül kettő orvos, a harmadik computer szakértő lett, nem voltak kicsinyes megélhetési gondjaik soha.

Így távozott el közülünk a világháború és a népirtások egy újabb áldozata.

A temetésére elmenni? Nos, arról még álmodni sem lehetett, az "arany korszakban". De valamit mégis tennem kellett, hogy elbúcsúzzam egyik legjobb barátomtól. Elmentem a Dóm-templom parókiájára. Megkérdeztem, hogy mint más-hitű, rendelhetek-e a barátom emlékére egy szép zenés Requiemet - persze állom a költségeket. A páter egy kicsit csodálkozva nézett rám - hisz ez nem sokszor fordulhatott elő a pályafutásában - de aztán kijelentette, hogy ennek semmi akadálya, ha a barátom katolikus volt. Így aztán egy délelőtt az összes kollegák és az országban maradt rokonok jelenlétében megtartottuk a requiemet orgonával, harangszóval és kórossal. Így búcsúztunk Niklás-tól.

Ez nyár végén történt. Karácsony előtt egy vadidegen csengetett be hozzánk két hatalmas csomaggal, hogy Németországból küldték. Mondtam: - Tévedés lehet a dologban, nincs senkink Németországban.

- Dehogyan nincs - felelte - hát Niklás családját nem ismerik? Ők küldik a csomagokat. A mellékelt levélbe írta Kunigunda - Niklás lánya - hogy az apja a halálos ágyán hagyta meg, küldjön csomagot a barátjának. "Mert amit én megígérek, azt be szoktam tartani!"

Megetettük a gyerekeket a sok finom édességgel, miközben törölgettük a könnyeket a szemünkből. Szegények sehogyan se értették, mi bajunk. De a kérdéseikre csak azt feleltük, hogy soha ne ítéljenek meg embereket arról, hogy németnek, zsidónak vagy hottentottának születtek.